

XVII. YÜZYILIN İKİNCİ YARISINDA OSMANLI ORDUSUNA KOCAELİ BÖLGESİNDEN YAPILAN LOJİSTİK DESTEKLER

Mustafa Nuri TÜRKMEN*

Kocaeli bölgesi Anadolu coğrafyasının kuzeybatı ucunda ve İstanbul'un Asya kıtasındaki kapısı konumundadır. Bu konumundan dolayı İstanbul ile münasebeti organik bağ derecesindedir. Bu sebepten İstanbul'un iaşesine katkı yapması ilk akla gelen konulardandır. Özellikle sebze, meyve, hububat ve ette İstanbul'u destekleyeceği açıktır. Çünkü bu konularda İstanbul ulaşım olarak yakın olan her yerden; ulaşımı kolay olan yerlerden karadan (Kocaeli ve Trakya gibi) veya deniz yoluyla gelebilecek her yerden İstanbul'un iaşesine katkı beklenirdi. Bu konuda hububat ve et Osmanlı Devleti'nin İstanbul'un iaşesi için talep ettiği elzem maddelerdendi.

Acaba konumuz olan XVII. yüzyılın ikinci yarısında Kocaeli Sancağı'nın idari yapısı nasıldı ve hangi kazalar kendisine bağlıydı? Osmanlı ordusu ve donanmasına Kocaeli bölgesinden yapılan lojistik destekler hususunda hangi konular öne çıkmaktadır? Kocaeli yarımadası genel itibarıyla ormanlık bölge olduğu için orman ürünlerinin öne çıkması mantıklı görünmektedir. Bu bölgeden Osmanlı ordusuna ve donanmasına ne çeşit orman ürünleri sağlanmıştır? Bunlar hangi ürünlerdir ve ne şekilde temin edilmiştir? Avarız vergisi karşılığı ocaklık ise kaç avarız hanesinden ne miktar ürün istenmiştir? Para karşılığı alınmış ise hangi fiyata satın alınmıştır? Orman ürünlerinin dışında başka mal ve hizmet istenmiş midir; eğer istenmiş ise bunlar nelerdir? Kocaeli'nin ister Karadeniz sahilleri, isterse Marmara sahillerindeki iskelelerden hangileri Osmanlı ordusunun lojistik hizmetlerinde kullanılmıştır? Bu gibi soruların cevaplarını bulmak bu bildirinin özünü oluşturacaktır. Bu konuda Osmanlı arşivlerinin yayınlamış olduğu Mühimme Defterleri ve yine Osmanlı arşivlerinin Maliyeden Müdevver Defterler serisinden 2790 numaralı avarız defteri verileri vazgeçemeyeceğimiz kaynaklarımızdır.

XVII. yüzyılın ikinci yarısında Kocaeli Sancağı İzmit, Şile, Kandıra, Yoros, Yalakabad, Gebze, Ada ve İznik kazalarından oluşmaktaydı¹. Bu taksimat coğrafi olarak Kocaeli yarımadasını ve Bursa'nın bazı kazalarını içine alacak bir genişliğe işaret etmektedir. Günümüz Türkiye'sinin İzmit, Yalova, Sakarya ve İznik'i içine almaktadır. Ancak günümüz İzmit'ini İznikmid, Şile, Gebze, Kandıra kazaları karşılamaktadır.

* Prof. Dr., Batman Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü Öğretim Üyesi. e-mail: mustafanuriturkmen@yahoo.com

1 Mehmet Kaya, "XIX. Yüzyılda İzmit Sancağı'nın Demografik Durumu ve İskân Siyaseti", *Ankara Üniversitesi Dil-Tarih, Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, Ankara 2007, C. 26, Sayı, 41, s. 60.

Kocaeli bölgesi, İstanbul'a yakınlığı, gerek denizden ve gerekse karadan ulaşım kolaylığı dolayısıyla başkent'in arka bahçesi konumundadır. Bu bölgedeki her türlü istihali İstanbul'dan ayrı düşünmek imkânsızdır. Osmanlı Devleti başkent'in iâşesi için ulaşım olarak yakın olan her yerden hububat ve hayvani gıdalar talep eder iken, yanı başındaki Kocaeli'nin bundan muaf olması düşünülemez. Halkın elindeki ihtiyaç fazlası her türlü üründe öncelik başkent'in olmalıdır. 24 Kasım 1560 (5 Rebiülevvel 968) tarihli hükümde, Kocaeli bölgesinden halkın kendine yeter miktar ayırdıktan sonra elindeki fazla zahirenin narh-ı rûzî üzerine satın alınıp iskelelere gelen gemilere yüklenerek acilen gönderilmesi istenmiştir². Bu konuda öncelik başkent'in olduğundan yabancı tüccarın hububat almasına izin verilmezdi. Hububat alan yabancı gemiler takibata uğrar ve kendilerine zahirenin nereden yüklendiği ve hangi eminlerin bu işe alet olduğu araştırılırdı³. Bazen gemiciler daha fazla kar etmek hırsıyla Karadeniz'den yükledikleri buğdayları İstanbul yerine Kocaeli'nin iskelelerine yıkmakta ve buralarda satmaktadırlar. Bu ise İstanbul'da sıkıntıya sebep olduğundan bu iskelelerde zahire gemilerinin yüklerini boşaltmalarına izin verilmemesi istenmiştir⁴.

Bu bölgeden gerek Topkapı Sarayı'na, gerekse İstanbul'a giden en önemli sebze kalemini kuru soğan oluşturmaktadır⁵. Bunu üzüm ve üzüm mahsulleri takip etmekteydi. 27 Ağustos 1618 (6 Ramazan 1027) tarihli İznikmid kadısına gönderilen hükümde, İznikmid havalisinde yetişen üzümlerin Gemlik ile birlikte gemici taifesine kadimden beri tayin edildiği, bu bölgelerdeki üzümlerin Yahudi ve kefereye satılmamasının sağlanması ve bu hususta bağ sahiplerinin tembih edilip aksi hareket edecek olanların hapis cezasına çarptırılması istenmiştir⁶. Kocaeli bölgesi İstanbul'u lojistik olarak destekleyen yerlerden birisi olduğu için bu bölgedeki hastalık ve afet gibi konular ile devlet yakından ilgilenir, gerekli tedbirlerin alınmasını sağlardı. 28 Mart 1571 (2 Zilkade 978) tarihli İznik ve Geyve kadılarına gönderilen hükümde bu yıl çekirge afetine uğrayan bölgede, çekirgelerin yumurta bırakma durumu göz önüne alınarak gerekli tedbirlerin alınması istenmiştir⁷.

Kocaeli İstanbul'a yakınlığı sebebiyle lojistik bakımından da vazgeçilemeyecek konumdaydı. Bu yakınlıktan dolayı burada devletin malzeme depolarının varlığını tespit edebiliyoruz. Bu cümleden olarak; 27 Şubat 1571 (2 Şevval 978) tarihli hükümde İznikmid'de mahzenlerde bulunan 600 adet top yuvarlaklarının kira arabaları ile Karamürsel İskelesi'ne ve oradan da gemilere yüklenmesi istenmiştir. Ayrıca ordunun ihtiyacı olarak toplatılan hayvanların bu bölgedeki çayırıklarda tutulduğunu görmekteyiz. 22 Mayıs 1570 (16 Zilhicce 977) tarihli Anadolu Beylerbeyi'ne yazılan hükümde, sefer mühimmatı için Anadolu'dan getirilen 500 katar devenin muhtelif vilayetlere dağıtılacağı, İznikmid kazasında ise Beş köprü Çayırının bu iş için tahsis edildiği, bu çayırın payına düşen develere iyi bakılıp diğer çayırıkların çiğnetilmemesi istenmiştir⁸.

Kocaeli Sancağı'nın hiç şüphesiz en önemli ve Osmanlı Devleti için vazgeçilemez istihali orman ürünleriydi. Başta donanmanın ihtiyaç duyduğu çeşitli cins ve ebatlarda kereste, inşaatlarda ihtiyaç duyulan keresteler ve sarayın ve halkın ihtiyaç duyduğu yakacak odun ve odun kömürü. Kocaeli bölgesi ormanlık alan olduğundan ve İstanbul'a yakın olma hesabıyla başkent'in odun ihtiyacının önemli bir bölümünün buralardan karşılanması anlaşılır görünmektedir. Doğu Trakya da ormanlık ve odun istihsaline uygundur. Fakat

2 Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA) Yayını, 3 Numaralı Mühimme Defteri, özet ve transkripsiyon (3. Mühimme) Ankara 1993, s. 716, Hüküm (h.) 1652.

3 BOA, 3. Mühimme, s. 708, h. 1634.

4 BOA, 85. Mühimme Defteri, Ankara 2002, s. 280, h. 463.

5 Arif Bilgin, "Sakarya ve Çevresi'nin İstanbul'un Gündelik Hayatına Katkısı", *Sakarya İli Tarihi*, Sakarya 2005, s. 306; Arif Bilgin, *Osmanlı Saray Mutfağı*, İstanbul 2004, s. 136.

6 BOA, 82. Mühimme, s. 208, h. 313.

7 BOA, 12. Mühimme Defteri, Ankara 1996, C.I, s. 382, h. 618.

8 BOA, 12. Mühimme, s. 35, h. 57.

ulaşım imkânları bakımından Kocaeli yarımadası gerek Marmara ve gerekse de Karadeniz sahillerindeki iskelelerden ulaşım olarak daha yakın görünmektedir. Bu cümleden olarak; 22 Mayıs 1560 (26 Şaban 967) tarihli Kocaeli beyine ve İznikmid kadısına yazılan hükümde Matbâh-ı Amîre'nin odun ihtiyacı için 16 köyün tayin edildiği, bu köylerden gemi inşası için kereste kestirilmemesi ve odunların vakti zamanında hazır edilmesi istenmiştir⁹.

20 Mart 1572 (5 Zilkade 979) tarihli Üsküdar ve İznikmid kadısına gönderilen hükümde, Nurbânu Sultan'ın Üsküdar'da yaptırmakta olduğu dükkânlar için gerekli olan kerestenin narh-ı cârî üzere nakit akçe ile satın alınmasına kimsenin müdahale etmemesi istenmiştir¹⁰. 3 Şubat 1631 (1 Receb 1040) tarihli İznikmid kadısına yazılan hükümde, İstanbul'un imar işlerinde kullanılmak üzere istenen ihlamur tomruklarının boylarının 4 zira', kalınlıklarının 3 parmak ve enlerinin ise 60'ar parmak olması gerektiği, kesenlerin buna riayet etmesi, eksik kesilen kerestelerin fırınlara dağıtılacağı söylenmiştir¹¹.

Kocaeli beyine gönderilen 14 Aralık 1559 (14 Rebiülevvel 968) hükümde kadirga yapımında kullanılacak kerestelerin bir an evvel kesilip hazır edilerek iskelelerde hazır edilmesi istenmiştir¹². Mîrî kadirga kerestesi kesim işinden sorumlu şahıslara bıçkıcıbaşı denildiğini görüyoruz. 13 Aralık 1617 (14 Zilhicce 1026) tarihli İznikmid kadısına gönderilen hükümde bıçkıcıbaşına saldıran eşkiyanın yakalanarak merkeze gönderilmesi istenmiştir¹³. Bununca üzerinde Kereste Emîni (Nazırı) bulunurdu. Bunun görevi kerestelerin ormandan kesimi, kıyılara indirilmesi ve İstanbul'a gönderilmesinden sorumluydu¹⁴. Ormanlardan kesilen tomruklar camus arabalarıyla sahillere indirilirdi¹⁵. Kereste naklinde sıkıntı yaşanmaması için devlet yolların fiziki şartlarının düzeltilmesi için yetkilileri uyarmıştır. 15 Haziran 1560 (21 Ramazan 967) tarihli Kocaeli beyi ve Sapanca kadısına yazılan hükümde, gemi ağacı kesen arabalar geçmekte zorlandıkları için kaldırımcılara yolların tamir ettirilerek kışın zahmet çekilmemesi için balçık olacak yerlerin düzeltilmesi istenmiştir¹⁶.

Merkeze gönderilen kerestelerin standartlarında sapma olmasına karşılık, istenen kerestelerin ölçüleri tafsilatlı şekilde belirtilmiştir. 16 Şubat 1631 (14 Receb 1040) tarihli İznikmid kadısına yazılan hükümde tersane ve İstanbul'da kullanılmak üzere istenen gürgen veya belut kerestelerin boylarının üçer zira' ve enlerinin de belirtildiği ölçülerde kesilmesi ve eksiksiz gönderilmesi istenmiştir¹⁷. Kocaeli bölgesi devlet merkezine yakın olması hesabıyla buradaki kereste ve odunda İstanbul'un ve donanma önceliği düşünülendiğinden başkasının kesmesine müsaade edilmiyordu. 28 Eylül 1560 (7 Muharrem 968) tarihli Kocaeli beyi ve Şile kadısına yazılan hükümde dağlarda kimseye tahta biçtirilmemesi, izinsiz biçilenlerin ise el konularak merkeze gönderilmesi istenmiştir¹⁸.

1082 senesinde İznikmid kazasında 250,5 avarız hanesi mevcuttur. 1082 senesinde Kocaeli Sancağı'nda avarız-ı divâniyye karşılığı tahakkuk eden meblağ şu şekildedir.

9 BOA, 3. *Mühimme*, s. 511, h. 1161.

10 12. *Mühimme Defteri*, Ankara 1996, C. II, s. 200, h. 1080.

11 BOA, 85. *Mühimme*, s. 432, h. 714.

12 BOA, 3. *Mühimme*, s. 283, h. 621.

13 BOA, 82. *Mühimme Defteri*, Ankara 2000, s.28, h. 42.

14 Hüdai Şentürk, "Osmanlılar döneminde Sakarya", *Sakarya İli Tarihi*, Sakarya 2005, s. 184.

15 Şentürk, *a.g.m.*, s. 185.

16 BOA, 3. *Mühimme*, s.550, h. 1255.

17 BOA, 85. *Mühimme*, s. 378, h. 625.

18 BOA, 3. *Mühimme*, s. 671, h. 1552.

İznikmid	20726
İznik	21840
Yalakabad	13000
Sarıçayır (gayr-ı ez- köprücüyan)	595
Pazarköy nam-ı diğer Gürle	14950
Ab-ı safi	6500
Akhisar	12135
Geyve	51780
Akyazı	13850
Sapanca	22800
Toplam	178176
Nahiye-i Üsküdar	
Kaymas	20568
Kandıra	19897
Ağaçlı	13720
Akabad	6852
Gençli	14415
Sahanlı	20826
Taşkiri	2105
Karamürsel ¹⁹	15950
Toplam	114333

Kocaeli ve Üsküdar birlikte hesaplandığında toplam 292509 akçe etmektedir. Bazı camaat ve topluluklardan İzmit'ten 186.565 akçe nakit avarız toplanmıştır²⁰.

Kocaeli Sancağı'ndan İstenen Kereste Cinsleri

Kereste cinsleri	Miktarı	Akçe değeri
Eygü-i kadirga	2188 *	5= 10940
Döşek-i kadirga	573 *	4= 2292
Doldurma-i ser kadirga	175 *	4= 700
Vatika-i kadirga	500 *	4 = 2000
Çatal-ı kadirga	195 *	4 = 780
Kemere-i kadirga	581 *	10= 5810
Bodostama-i kadirga	36 *	30= 1080
Kızak-ı paşa	13 *	100 = 1300
Doldurma-i kıçı kadirga	42 *	10= 4200
Kemere-i paşa	375 *	10= 3750
Dümen-i kadirga	47 *	120= 5640
Dümen-i paşa	4 *	500= 2000
Eğri-i çatma-i paşa	8 *	50= 400
Kol kadime-i paşa	22 *	15= 330
Pare-i omuzluk	20 *	15= 300
Ser kemere-i kadirga	1911 *	4= 7644

19 BOA. Maliyeden Müdevver Defterler (MAD),no: 2970, s.48b. Mustafa Nuri Türkmen, Kamanıçe Seferinin Lojistik Hazırlıkları, Ankara 2002, s. 141.

20 Mustafa Nuri Türkmen, Kamanıçe Seferinin Lojistik Hazırlıkları, Ankara 2002, s. 141.

Kasa-i kadirga	55 *	25= 1375
Baklava-i kadirga	2991 *	5 = 14955
Ser sütun-ı kadirga	18 *	60= 1080
Taban-ı zevrak	20 *	30= 600
Tırhandil-i kadirga	7 *	30= 210
Pıraçol-ı kebir	600 *	65= 39000
Doldurma-i ser paşa	91 *	5= 455
Çubuk-ı belut	30 *	65= 1950
Doldurma-i kış-ı paşa	224 *	10= 2240
Yarma-i siyah	269 *	15= 4035
Vürdinar-ı belut	1247 *	65= 81055
Çeleng-i paşa	53 *	50= 2650
Ser kemere-i paşa	331 *	5= 1655
Eygü-i paşa	1410 *	6= 8460
Taban-ı koğuş	84 *	80= 6720
Kabalık-ı paşa	4 *	50= 200
Tırhandil-i paşa	2 *	50= 200
Eğri-i yanı-ı zevrak	4 *	30= 120
Besleme-i paşa-i kadirga	2 *	50= 200
Omuzluk-ı kadirga	21 *	30= 630
Eğri çatma-i kadirga	28 *	25= 700
Sürtme-i kadirga	13 *	20 = 260
Doldurma-i kadirga	19 *	30= 570
Kubbe-i siyah	14 *	60= 840
Babalık-ı kadirga	17 *	40 = 680
Pare-i kabalık	10 *	10 = 100
Kabalık-ı kadirga	47 *	25= 1175
Pare-i kadirga	15 *	40= 600
Ser sütun-ı paşa	7 *	60 = 420
Taban-ı zevrak	1 *	30 = 30
Baklava-i paşa	443 *	5 = 2215
Döşek-i paşa	160 *	5= 800
Kızak-ı kadirga	10 *	80 = 800
Vürdinar-ı çam	100 *	65 = 6500
Vürdinar-ı delikli	20 *	80= 1600
Koğuş-ı paşa	80 *	150= 12000
Kubbe-i siyah-ı paşa	5 *	60 = 300
Pare-i bodostama-i Kadirga	10 *	15 = 150
Sütun-ı kerenkete-i kadirga	10 *	80 = 800
Pıraçol-ı koğuş ve anbar	2000 *	4 = 8000
Vürdinar-ı delikli	50 *	80= 4000
Merse-i kadirga	10 *	20 = 200
Tomruk-ı kadirga	2000 *	2= 4000
Dayak-ı kadirga	2000 *	2= 4000

Pontelye-i kadirga	400 *	3= 1200
Kereste-i sandal	1200 *	2= 2400
Seren-i kadirga	30 *	250= 7500
Bodostama-i sandal	10 *	10= 100
Irgad-ı paşa	5 *	50= 250
Sütun-ı mavna	2 *	5000= 10000
Sütun-ı kerenkete-i mavna	2 *	100 = 200
Seren-i mavna	6 *	500= 3000
Sütün-ı kerenkete-i mavna	2 *	100= 200
Taban-ı zevrak	4 *	30 = 120
Çubuk-ı çam-ı paşa	100 *	65= 6500
Yarma-i siyah	20 *	15= 300
Sütun-ı baştarda	5 *	1200 = 6000
Sütun-ı kadirga	10 *	900 = 9000
Seren-i baştarda	20 *	50 = 1000
Seren-i kerenkete-i kadirga ²¹	30 *	50 ²² = 1500
Toplam		317566

İstenen kereste cinsleri kaç adet ise fiyatıyla çarptığımızda yukarıdaki rakamı elde etmiş oluyoruz. Kocaeli ve Üsküdar birlikte hesaplandığında toplam 292.509 akçe etmektedir. Bazı camaat ve topluluklardan İzmit'ten 186.565 akçe nakit avarız toplanmıştır²³.

Devletin talep ettiği kereste, halka bedelsiz yüklenen bir angarya değildi. Ocaklık olanı avarız mukabilinde, ocaklık fazlası ise bedeli ödenmek şartıyla satın alınıyordu. Ocaklık kerestenin de tamamı vergiye sayılmazdı. Bunun beşte bir fiyatı ödemekte, diğeri vergi karşılığı sayılmaktaydı²⁴.

Üsküdar ile birlikte Kocaeli nakit avarız, cemaatlerden nakit avarız ve kereste ocaklığı avarızını üst üste hesapladığımız zaman 796.640 akçe gibi bir rakama ulaşmış oluruz.

Ocaklık kerestenin dışında istenen keresteler için ise rayiç fiyat üzerinden bedeli ödenmek üzere satın alma yoluna gidilirdi. Bedel ödemede ise izlenen yol, yakın çevredeki toplanacak olan vergilerin havale edilmesi şeklindeydi. İznik Gümrüğü vergi gelirlerinin havale edilen kaynaklardan birisi olduğunu görebiliyoruz. 30 Eylül 1618 (10 Şevval 1027) tarihli İznikmid kadısına gönderilen hükümde, Mîrî kadirga mühimmatı için İznik gümrüğüne yüz yirmi dört bin akçe sâliyâne olduğu, bunun yüz bininin tahsil olduğu, baki kalan yirmi dört bin akçenin Bıçkıcıbaşı İbrahim'e ödenmesi istenmiştir²⁵. Havale edilen meblağların kaynağı nedir diye bakacak olur isek yakın çevrede toplanması mümkün olan her türlü vergi kaynağı havale edilebildiğini görüyoruz. Aynı tarihli İznikmid kadısına gönderilen bir başka hükümde Evrenlukes köyü halkının öşür ve bâd-ı hevâ karşılığı her yıl devlete vermeleri gereken meblağın mîrî kadirga ihtiyaçları için tayin edildiği belirtilmiştir²⁶.

1672 (1082) senesi Osmanlı Devleti'nin Lehistan seferi hazırlıklarının yoğun yaşandığı bir yıl olduğundan Kocaeli'nin sürsatı Çardak Menziline havale edilmiştir. 18 Kasım 1671 (6 Receb 1082) tarihli hükümde; Kocaeli Sancağı'nın sürsat ve işira zahiresini Çardak Menzili'ne götürmek için Karakollukçu Ahmet Ağa'nın görevli olduğu, bunların temin edilerek Tekirdağ iskelesine getirmesi istenmiştir. Şayir ve dakikin kilesi 1,5 akçeden

21 BOA, MAD, no: 2970, s. 77.

22 İdris Bostan, *Osmanlı Bahriye Teşkilatı: XVII: Yüzyılda Tersane-i Amire*, Ankara 1992, s. 105.

23 Mustafa Nuri Türkmen, a.g.e., s. 141.

24 Bostan. a.g.e, s. 107.

25 BOA, 82. *Mühimme*, s.224, h. 337.

26 BOA, 82. *Mühimme*, s.225, h. 338.

nakliye ücreti ödenmesi, şayir kilesi 40, dakik 90, ağnam adet 200, revgân-ı sadenin vukiyyesi 30, aselin vukiyyesi 20, hatabın arabası 70, samanın kantarı 30 akçeden iştirâ olunmuştur. Aynı şekilde, yine Kocaeli Sancağı beyine gönderilen aynı tarihli bir başka hükümde, 1082 senesine mahsup olmak üzere Rumeli'ne sürsat salındığı, Anadolu'dan da istenen miktar ağnam, revgân-ı sade, şayir ve dakikin temin edilerek ordu nüzül eminine teslimi istenmiştir²⁷.

Sadece gemiler için değil Osmanlının kullandığı toplarda da keresteye ihtiyaç duyuluyordu. 26 Kasım 1671 (24 Receb 1082) tarihli hükümde; İznikmid, Sapanca, Kandıra, Ağaçlı kadılarına gönderilen hükümde, 80 adet top kundak tahtası 100 akçeden, 100 adet top kemerlik tahtası 60 akçeden temin edilerek gönderilmesi istenmiştir²⁸.

Osmanlı donanması kürekli gemilerden oluştuğu için bol miktarda küreğe ihtiyaç duyuluyordu. Bunun içinde başta avarız karşılığı olmak üzere çeşitli kaynaklardan temini yoluna gidiliyordu. Kocaeli Sancağı'ndan 1082 senesinde avarız karşılığı temin edilen kürek şu şekildedir.

Yalakabad	20315 akçe
Aralık	14250 akçe
Karamürsel	23500 akçe
Yekün	67565 akçe

Tanesi 25 akçeden 1997 adet kürek 39.925 akçe, tanesi 40 akçeden 441 adet kürek 17.640 akçe eder. 2438 adet kürek için toplamı ise 57.565 akçe gibi bir hesap çıkarılmıştır²⁹. Aynı konuda 18 Şubat 1572 (3 Şevval 979) tarihli Kandıra kadısına gönderilen hükümde kadırgalar için 1000 adet kaluça küreği kestirilerek İznikmid iskelesine indirilmesi istenmiştir³⁰.

Sonuç olarak Kocaeli Sancağı, İstanbul ile yakın ilişkili olmak zorunda olan bir bölgedir. İstanbul'dan ayrı düşünülmesi imkânsızdır. Bu sebepten İstanbul'un iaşe ve yakacak ihtiyacı noktasında vazgeçilemeyecek noktadadır. Sefer hazırlıklarında ise hem kendisi ordu ve donanmanın ihtiyaç duyduğu malzemeleri temin ederken, diğer taraftan Anadolu'dan gerek deniz yoluyla gerekse kara yoluyla gelecek malzemenin güvenliğinden de sorumluydu. Özellikle tersanede gemi yapımı ve onarımı için talep edilen kereste ve diğer orman ürünleri konusunda Osmanlı coğrafyasında ayrıcalıklı bir konuma sahiptir. Diğer malzemelere göre orman ürünleri bariz şekilde öne çıkmakta, bu sebeptendir ki kereste avarız defterlerinde ocaklık şeklinde kaydedilmiştir.

KAYNAKÇA

- Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Maliyeden Müdevver Defterler (MAD), *Ahkâm Defteri*, no: 6572.
- Bilgin, Arif, "Sakarya ve Çevresinin İstanbul'un Gündelik Hayatına Katkısı", *Sakarya İli Tarihi*, Sakarya 2005.
- Bilgin, Arif, *Osmanlı Saray Mutfağı*, İstanbul 2004, s. 136.
- BOA, 12 Numaralı Mühimme Defteri, Ankara 1996, C. II.
- BOA, 3 Numaralı Mühimme Defteri, Ankara 1993.
- BOA, 82 Numaralı Mühimme Defteri, Ankara 2000.
- BOA, 85 Numaralı Mühimme Defteri, Ankara 2002, C. II.
- BOA, MAD, no: 2970.
- Bostan, İdris, *Osmanlı Bahriye Teşkilatı: XVII: Yüzyılda Tersane-i Amire*, Ankara 1992.
- Kaya, Mehmet, "XIX. Yüzyılda İzmit Sancağı'nın Demografik Durumu ve İskân Siyaseti", *Ankara Üniversitesi Dil-Tarih, Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, Ankara 2007.
- Şentürk, Hüdaî, "Osmanlılar döneminde Sakarya", *Sakarya İli Tarihi*, Sakarya 2005.
- Türkmen, Mustafa Nuri, *Kamanıçe Seferinin Lojistik Hazırlıkları*, Ankara 2002.

27 BOA. MAD, no: 6572, s. 77.

28 BOA. MAD, no: 6572, s. 82.

29 BOA. MAD, no: 2970, s. 47a.

30 BOA, 12. Mühimme, s. 35, h. 57.